

УДК: 658.155

Стащук О.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки

МЕТОДОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Статтю присвячено систематизації основних методологічних підходів до дослідження фінансової безпеки акціонерних товариств. Доведено, що найбільш доцільно у ході наукового пізнання фінансової безпеки корпоративних структур застосовувати системну, синергетичну та комунікативну парадигми. Виокремлено особливості та принципи таких методологічних підходів, а також виявлено їх форми прояву у дослідженні фінансової безпеки акціонерних товариств.

Ключові слова: фінансова безпека, акціонерні товариства, методологія дослідження, системний підхід, синергетичний підхід, комунікативний підхід.

Стащук Е.В. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ИСТОЧНИКИ НАУЧНОГО ПОЗНАНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ

Статья посвящена систематизации основных методологических подходов к исследованию финансовой безопасности акционерных обществ. Доказано, что наиболее целесообразно в ходе научного познания финансовой безопасности корпоративных структур применять системную, синергетическую и коммуникативную парадигмы. Выделены особенности и принципы таких методологических подходов, а также выявлены их формы проявления в исследовании финансовой безопасности акционерных обществ.

Ключевые слова: финансовая безопасность, акционерные общества, методология исследования, системный подход, синергетический подход, коммуникационный подход.

Stashchuk O.V. METHODOLOGICAL RESOURCES OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE OF FINANCIAL SECURITY OF JOINT STOCK COMPANIES

The deals with the systematization of the main methodological approaches to the scientific knowledge of financial security of joint stock companies. The author proved that the most appropriate in the course of scientific knowledge of financial security of corporate structures are using the systemic, synergetic and communicative paradigms. The article outlines the features and principles of such methodological approaches, as well as reveals their forms of manifestation in the study of financial safety of joint stock companies.

Keywords: financial security, joint stock companies, research methodology, systematic approach, synergistic approach, communicative approach.

Постановка проблеми. Тракткування та змістове наповнення поняття фінансової безпеки акціонерних товариств неможливе без наукового пізнання та дослідження підґрунтя такої категорії. Методологічне забезпечення елементів сучасної наукової парадигми фінансової безпеки корпоративних структур дає змогу забезпечити належний її рівень. Обґрунтування забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств у контексті розуміння її сутності, соціально-економічного навантаження та механізму забезпечення потребує використання широкого спектру теоретико-методологічного апарату, що, своєю чергою, забезпечить стабільність вітчизняної фінансової системи й економіки країни у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами наукового пізнання фінансової безпеки займаються науковці не лише зі сфери економіки, а й із соціології, психології, філософії, юриспруденції. Таке поняття є міждисциплінарним та охоплює різні аспекти свого функціонування. Проблемами наукового пізнання фінансової безпеки підприємств або держави займалися такі вчені, як С. Кулицький, Н.Ю. Олійник, В.М. Тарасевич, Ю. Хабермас та ін. Дослідження особливостей основних методологічних підходів до наукового пізнання явищ і процесів відображено у роботах Л. фон Берталанфі, В.Б. Дзюндзюк, В.В. Корженко, Н.М. Мельтюхової та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наукове пізнання фінансової безпеки акціонерних товариств у сучасній фінансовій науці не має значних здобутків, оскільки таке поняття є відносно новим у наукових працях вітчизняних уче-

них. Потребує систематизації та вдосконалення методологічних підходів до наукового пізнання фінансової безпеки саме корпоративних структур, оскільки ті незначні дослідження фінансової безпеки дотичні до суб'єктів господарювання у цілому, без урахування форми власності, масштабів функціонування або організаційно-правових форм здійснення підприємницької діяльності. Враховуючи мультиаспектність фінансової безпеки корпоративних структур та на складність її сутнісних характеристик, дослідження сучасних проблем її забезпечення та ефективності управління повинно спиратися на інтегроване застосування наявних методологічних підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загалом основними науково-методичними підходами, що можуть застосовуватися в процесі наукового пізнання фінансової безпеки акціонерних товариств, можуть бути такі, як: комплексний, системний, функціональний, інтеграційний, відтворювальний, нормативний, динамічний, кількісний та ін. Проте, спираючись на той факт, що сутність фінансової безпеки, а особливо акціонерних товариств, є достатньо складною категорією, вважаємо, що її методологічним підґрунтям повинні бути такі підходи, як системний, синергетичний та комунікативний. Логіка застосування зазначених підходів у процесі наукового пізнання фінансової безпеки акціонерних товариств полягає у таких причинах.

Дослідження особливостей функціонування корпоративних структур показало, що акціонерне товариство є динамічною, складною, керованою та відкритою системою, що функціонує в умовах дина-

мічного та детермінованого зовнішнього та внутрішнього фінансового середовища. Отже, фінансова безпека корпоративних структур є залежною від рівня фінансової безпеки всіх її структурних елементів. Такий підхід лежить в основі методології системного аналізу, який для отримання комплексного результату дослідження виражає окремі індикатори досліджуваної системи через ідентифікацію її структурних складників. Сутність системного підходу полягає у тому, що всі складові елементи системи й усі операції в ній повинні розглядатися тільки як одне ціле, лише в сукупності та у взаємозв'язку один з одним [1, с. 7–14; 2; 3, с. 62–64].

Ураховуючи мету нашого дослідження, науку про фінансову безпеку акціонерних товариств варто розглядати як комплексну, нелінійну та відкриту систему, якій притаманні такі характеристики, як:

- умовність кордонів, що виражається у складності встановлення чітких меж системи фінансової безпеки корпоративних структур та відокремленні її від об'єктів зовнішнього середовища;
- цілісність – саме за поділу системи фінансової безпеки акціонерних товариств можна виокремити окремі її компоненти, а не навпаки;
- гомеостатичність, що полягає у здатності системи фінансової безпеки акціонерних товариств протягом певного періоду часу функціонувати без суттєвих утрат у рівні своєї ефективності;
- емерджентність, яка свідчить про те, що система фінансової безпеки протягом усього періоду свого розвитку може набувати якісно нових властивостей, що не притаманні її структурним елементам.

Використовуючи системний методологічний підхід до наукового пізнання, вважаємо, що фінансову безпеку акціонерних товариств можна позиціонувати з таких аспектів: 1) як автономну систему (є основою фінансових відносин та окреслюється специфікою функціонування акціонерних товариств) – така система створює умови підвищення рівня фінансової безпеки корпоративних структур, а також сприяє досягненню акціонерним товариством довгострокових та поточних цілей свого розвитку; 2) як структурний елемент фінансової безпеки держави, що координує свою діяльність у межах установлених національних пріоритетів. Системний підхід до наукового пізнання фінансової безпеки акціонерних товариств відображається також у цілісному та узгодженому функціонуванні всіх видів фінансової безпеки для забезпечення виконання стратегічних цілей функціонування корпоративних структур.

У контексті дослідження складних фінансових систем та особливостей їх організації доцільно також звернути увагу й на міждисциплінарні підходи тектології, теорії систем та кібернетики, що сформуливали сучасний методологічний підхід до пізнання процесів в економіці, – синергетичний підхід. Оскільки акціонерні товариства за формою відносяться до колективної, тому мають специфічну форму організації своїх фінансових відносин, а отже, застосування синергетичного підходу до дослідження фінансової безпеки корпоративних структур є цілком виправданим.

Синергетика розглядає економіку як самоорганізовану, відкриту, нелінійну та дисипативну систему, яка характеризується наявністю тісних взаємозв'язків її складників, активним взаємобміном, поєднанням сприятливих та несприятливих зворотних зв'язків, взаємозв'язком мінливості, черовістю аттракторів та гомеостазів [4, с. 56].

Визначальними принципами синергетичного підходу є:

- гомеостатичність – забезпечує підтримання програми функціонування системи в певних границях, що дає їй змогу рухатися до поставленої мети. Так, у фінансовій безпеці акціонерних товариств стан гомеостазу буде проявлятися через установлення мети-еталона (наприклад, оптимального рівня фінансової безпеки), яка, своєю чергою, може використовувати певні аттрактори для реалізації такої мети (стан фінансової системи держави у цілому, вартість капіталу підприємства, структура капіталу підприємства, рівень інвестиційної привабливості акціонерного товариства тощо);

- ієрархічність – передбачає, що за утворення структури окремі елементи делегують їй частину функцій, а ті властивості, які притаманні нижчому рівню та визначають певний порядок для вищого рівня, будуть елементами хаосу;

- підпорядкування – відображає ситуацію, коли параметри вищого рівня здійснюють управління поведінкою елементів системи нижчого рівня, які, своєю чергою, перебувають у стані узгодженого співіснування;

- нестійкість – система вважається нестійкою, якщо відхилення від неї мають зростаючі тенденції, а в точках біфуркації система отримує нову інформацію та набуває чутливості до впливу різних чинників;

- емерджентність – здатність системи набувати нових якостей унаслідок зміни параметрів вищого рівня, причому в точках біфуркації спостерігається формування нового стану системи.

Фінансова безпека в контексті елементів синергетичного підходу є підпорядкуванням різноморфних складників, що складаються в результаті прогресу у зовнішньому фінансово-економічному середовищі формування фінансової безпеки корпоративних структур, а також у результаті взаємодії таких структурних складників. У такому разі синергетика дасть змогу передбачити конструктивні зміни фінансової безпеки акціонерних товариств. Вплив синергетичного ефекту на процес побудови системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств сприятиме розробленню такого типу стратегії управління фінансовою безпекою, яка б максимізувала ринкову вартість такого суб'єкта господарювання за наявних у його розпорядженні фінансових та інших видів ресурсів. Ураховуючи змістовне наповнення поняття самоорганізації у синергетичному підході, вважаємо, що під час його використання у процесі наукового дослідження фінансової безпеки акціонерних товариств необхідно оцінити вплив загроз фінансової безпеці корпоративних структур.

Відсутність стійкого стану фінансової безпеки корпоративних структур у межах синергетичного підходу зумовлюється процесом переходу самої системи від одного стану до іншого, у результаті якого формуються процеси самоорганізації системи. Своєчасність наукового пізнання фінансової безпеки акціонерних товариств із використанням синергетичного підходу підтверджується її спрямованістю на формування сучасної парадигми фінансової безпеки, спрямованої на реалізацію своїх можливостей, яка в наявних умовах функціонування призведе до максимізації ринкової вартості корпоративних структур на основі найбільш ефективного використання внутрішніх можливостей.

В умовах переходу від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства все

більшого значення набуває комунікативний підхід до наукового пізнання окремих явищ та процесів. Фінансові відносини корпоративних структур, ефективність яких відбивається у стані їх фінансової безпеки, є надзвичайно чутливими до інформаційного забезпечення. Складний характер фінансової безпеки, а також асиметричність інформації як чинник гальмування розвитку фінансової безпеки корпоративних структур визначають як об'єктивні можливості, так і потреби у використанні багатоманітних інформаційних джерел для її наукового дослідження.

В основі комунікативного підходу до формування концепції фінансової безпеки акціонерних товариств лежить її дослідження як окремої системи, яка розвивається під впливом фактору невідомості (фінансової комунікації), що є зовнішнім визначником функціональних параметрів інституту фінансової безпеки. Із позицій комунікативного підходу управління фінансовою безпекою акціонерних товариств необхідно розуміти за допомогою поняття інтерсуб'єктивності. Н.М. Мельтюхова відзначає таке: «Інтерсуб'єктивність полягає у тому, що суб'єкт повинен, окрім здійснення управлінського впливу на об'єкт, узгоджувати також свої дії з іншими суб'єктами управління» [5, с. 17]. Варто також погодитися з Ю. Хабермасом у тому, що комунікативна парадигма сприяє пошуку індивідуальної та колективної ідентичності та сприяє накопиченню прихованих резервів самоорганізації [6, с. 47].

Доцільність прийняття до уваги комунікативної парадигми у процесі наукового пізнання фінансової безпеки корпоративних структур зумовлюється також її гетерогенністю та динамічністю по відношенню до умов зовнішнього та внутрішнього фінансово-економічного середовища. Оскільки стан фінансової безпеки визначається взаємозв'язком та взаємозумовленістю значної сукупності загроз внутрішнього середовища та факторів зовнішнього середовища, який не може існувати без інтенсивного обміну фінансовими комунікаціями, тому у дослідженнях фінансової безпеки корпоративних структур доцільно також послуговуватися й основами та принципами комунікативної парадигми.

У рамках дослідження фінансової безпеки акціонерних товариств із використанням елементів комунікативної парадигми вважаємо за доцільне спиратися на такі її сутнісні характеристики, як [5–7]:

- мультисуб'єктність – наявність множини взаємозалежних центрів управління, узгодженість між якими утворює мультицентричну структуру об'єкта управління;
- мультирівневість – передбачає виокремлення рівнів управління, кожен з яких характеризується взаємодією елементів певної підсистеми;
- інтерсуб'єктивність – узгодженість дій між суб'єктами управління;
- рівноправність суб'єктів управління – усі ідентифіковані суб'єкти управління наділені чіткими функціями та відповідають за їх виконання у межах встановлених повноважень;
- гнучкість та динамічність структури суб'єкта управління – кількість та якісний склад суб'єктів управління може змінюватися під впливом макроекономічних та мікроекономічних умов функціонування.

Отже, враховуючи вище відзначене, використання системної та синергетичної парадигм до фінансової безпеки акціонерних товариств дає можливість розробити системно-комунікативну концепцію фінансової безпеки як системного консолідатора фінансових

ресурсів акціонерних товариств та фінансової інформації, що врегулює інтереси та наміри усіх зацікавлених сторін та сформує опис конфігурації внутрішнього середовища фінансової безпеки акціонерних товариств як сукупності таких фундаментальних підсистем, як історична, аналітична, комунікативна, організаційна, фінансова, імітаційна.

Значущість та необхідність подолання визначених питань зумовлює використання широкого спектру методології наукового пізнання фінансової безпеки акціонерних товариств. Зауважимо також, що досліджувана реальність фінансової безпеки акціонерних товариств має об'єктивний характер, оскільки є сформованою внаслідок історичної еволюції моделі формування фінансових відносин із приводу формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів.

Висновки. Система фінансової безпеки акціонерних товариств є динамічною, з наявністю горизонтальних та вертикальних взаємозв'язків, а тому її дослідження актуалізується такими моментами: по-перше, подальший розвиток фінансової безпеки корпоративних структур вимагає розглядати її як єдине ціле; по-друге, системний підхід до наукового пізнання фінансової безпеки корпоративних структур повинен ураховувати, що сукупний вплив її елементів може сприяти формуванню потужних можливостей позитивного синергетичного ефекту як на фінансову безпеку держави у цілому, так і на національну економіку. Разом із тим нестійкість системи фінансової безпеки акціонерних товариств може бути пов'язана з такими релевантними факторами, як мультикомпонентність, асиметричність інформації, нелінійність зв'язків між окремими компонентами, залежність структурних складників системи від впливу зовнішніх негативних чинників.

З зазначеного випливає, що в наявному фінансово-економічному середовищі фінансова безпека акціонерних товариств буде розвиватися лише за визначеного переліку напрямів та пов'язана з неочікуваними модифікаціями процесів усередині самої системи. Це, своєю чергою, свідчить про те, що зміна умов функціонування фінансової безпеки корпоративних структур спричиняє появу нових ресурсів для майбутнього розвитку. Водночас така логіка нашої роботи нас на той висновок, що наявність загроз не завжди можна інтерпретувати як негативний момент для фінансової безпеки акціонерних товариств, а навпаки – наявність певних загроз може бути стимулом для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності, що водночас забезпечить зростання рівня фінансової безпеки корпоративних структур. Уважаємо також, що в основі синергетичного ефекту в процесі забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств будуть виступати різного роду чинники, що можуть сприяти максимізації (мінімізації) ринкової вартості акціонерного товариства як кінцевої мети забезпечення їх фінансової безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Методологія системного підходу та наукових досліджень: опорний конспект лекцій / Уклад. Н.В. Фоміцька. Х.: Магістр. 2015. 60 с.
2. Бертоланфі Л. фон. Общая теория систем – критический обзор. Исследования по общей теории систем: сб. пер.; общ. ред. и вступ. ст. В.Н. Садовского и Э.Г. Юдина; пер. с англ. Н.С. Юпиной. М.: Прогресс, 1969. С. 23–82. URL: http://grachev62.narod.ru/bertalanffy/bertalanffy_1.html#g5 (дата звернення 30.11.2016).

3. Методологія наукових досліджень: навчально-методичний посібник для студентів економічного факультету спеціальності 8.03050501 «Управління персоналом та економіка праці» галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» / Укл. Н.Ю. Олійник. Кам'янець-Gjlskmcmbq: ФОП Сисин Я.І., 2015. 163 с.
4. Тарасевич В.М. Экономическая синергетика: концептуальные аспекты. Экономика і прогнозування. 2002. № 4. С. 56–71.
5. Соціально-філософський аналіз публічного урядування: метод. рек. / В.Б. Дзюндзюк, В.В. Корженко, Н.М. Мельтюхова та ін. К.: НАДУ, 2013. 52 с.
6. Хабермас Ю. Теория коммуникативного действия. Вестник Моск. ун-та. 1993. № 4. С. 43–63.
7. Кулицький С. Методичні аспекти соціально-комунікативного дослідження фінансових відносин у науковій бібліотеці. Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. 2016. Вип. 43. С. 70–86.

УДК 336.5

Ткачук І.Я.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Ібрагімова Л.С.

*старший викладач кафедри внутрішньої
медицини, фізичної реабілітації та спортивної медицини
Буковинського державного медичного університету*

Чубатенко С.Ю.

*викладач кафедри внутрішньої
медицини, фізичної реабілітації та спортивної медицини
Буковинського державного медичного університету*

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ МОЛОДІ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено молодіжну та спортивну сфери як пріоритетні сфери державної політики в Україні. Обґрунтовано необхідність їх державної підтримки, зокрема фінансової. Проаналізовано динаміку обсягів видатків державного бюджету, що спрямовуються на діяльність Міністерства молоді та спорту України за період 2014–2018 рр.

Ключові слова: фізичне виховання, молодь, спорт, державна політика, видатки державного бюджету, державне фінансування.

Ткачук И.Я., Ибрагимов Л.С., Чубатенко С.Ю. ГОСУДАРСТВЕННОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ МОЛОДЕЖИ И СПОРТА В УКРАИНЕ

В статье освещены молодежная и спортивная сферы как приоритетные сферы государственной политики в Украине. Обоснована необходимость их государственной поддержки, в том числе финансовой. Проанализирована динамика объемов расходов государственного бюджета, направляемых на деятельность Министерства молодежи и спорта Украины за период 2014–2018 гг.

Ключевые слова: физическое воспитание, молодежь, спорт, государственная политика, расходы государственного бюджета, государственное финансирование.

Tkachuk I.Ya., Ibragimova L.S., Chubatenko S.Yu. THE STATE FINANCING YOUTH AND SPORTS IN UKRAINE

The article highlights the youth and sports fields as the priority areas of the State policy in Ukraine. The necessity of their state support, in particular financial, is substantiated. The dynamics of volumes of expenditures of the State Budget directed to the activity of the Apparatus of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine for the period 2014–2018 is analyzed.

Keywords: physical education, youth, sports, state policy, state budget expenditures, state financing.

Постановка проблеми. Фізичний гарт є невід'ємним складником гармонійного фізичного, емоційного, морального розвитку молоді людини, що є, своєю чергою, запорукою майбутньої держави, адже, як зазначив, О. Солонтей, «молодь – двигун Української держави, рушій перетворень та змін» [8]. Європейські держави, усвідомлюючи важливість усебічної підтримки молоді та спорту, спрямовують величезні обсяги фінансових ресурсів на їх підтримку, і роль держави зводиться до надання регуляторної та фінансової підтримки [1; 2]. Для України як держави, що прагне гармонійно та на рівних правах ввійти до Європейського Співтовариства, вкрай важливо розробити державну політику сприяння розвитку молодіжної та спортивної сфер, що стосується й фінансового складника такої політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку фізичної культури та спорту, а також молодіжній політиці в Україні приділялося чимало уваги вітчизняними науковцями. Найвагомішими дослідженнями, присвяченими фінансуванню згаданих напрямів, є наукові праці І.Л. Гасюка та С.В. Нікітенко. Так, І.Л. Гасюк висвітлює правові, нормативні, організаційні засади державного механізму та джерельно-структурну базу фінансування фізичної культури і спорту [3]. С.В. Нікітенко розглянув особливості фінансування сфери фізичної культури та спорту в Україні в умовах кризи та війни [7]. Проте більшість наукових досліджень фізичної культури та спорту не була безпосередньо спрямована на дослідження фінансів у цій сфері. Зважаючи на вищесказане, а також на динаміку розвитку сфери молоді та спорту в світі, яка вимагає